

ПОЛИФЕМ У ГРЧКИМ И ЛАТИНСКИМ ПЕСМАМА

Сажетак: Овај рад је посвећен интертекстуалном приступу личности Киклопа Полифема кроз песничка дела старогрчких и латинских књижевника. Будући да компаративна метода сачињава веродостојни услов за сваки когнитивни процес, бар у мери у којој је људска мисао у могућности да ново знање усклади са већ постојећим системом представа и термина, разјашњава се засебна физиогномија песничког надахнућа, али се истовремено илуструју структуралне сличности и темељне разлике везане за то чувено митско лице. Сматрајући као полазну тачку Хомерову *Одисеју* и Полифему приписану суровост и нељудскост доживљавамо постепено ублажавање негативних обележја његовог карактера, неочекивано постајемо сведоци емоционално рањеног, романтичког, чак и нежног, немоћног бића. На тај начин одржава се импресивно премошћење религиозних аксиома и друштвенополитичких параметара који се успешно и креативно оваплоћују у поетским делима.

Кључне речи: Полифем, Хомер, Еурипид, Теокрит, Калимах, Вергилије, Овидије

1. Грчки песници

У Хомеровој *Одисеји* (IX певање, 106–575) светска књижевност познаје Киклопа Полифема, монструозног једнооког сина Посејдона, који је у својој пећини заробио Одисеја и његове другове.

Кроз Хомерове стихове џин Полифем (веома чувен) представља се као симбол нечовечности и примитивности, право чудовиште које живи осамљено и без икакве милости прождире немоћне Одисејеве другове. Хомер намерно приповеда Одисејеву авантуру на острву Киклопа после културног и дарежљивог гостопримства Феачана, јер се на тај начин груба личност Полифема показује контрапунктно. Тумачење тог догађаја има пројекције социолошког карактера: Киклопово ослепљење и спас Одисеја изражава победа интелекта над суровом силом, савладање мудрости на основу које су створени законски оквири, организована друштва и према томе људска цивилизација.

После неколико векова Еурипид насловљава једину спасену сатирску драму са именом *Киклопс*. Са истим темом се, у фрагментима, чувају *Киклоп* Епихарма и Кратинова комедија-пародија *Одисис* (5. век п. н. е.), дитирамб песника Филоксена са Сицилије (то је први књижевни осврт на тему заљубљеног

Полифема; веровало се да је Филоксен имао љубавну везу са неком Галатејом, љубавницом тиранина Сиракузе Дионизија и зато је био кажњен затвором. Та авантура је га инспирисала и саставио је своју алегоричну песму у којој је он лукави Одисеј, Галатеја је морска нимфа, док се Дионизије представља као Полифем) и *Леонтион* елегијског песника Хермесианакса (4. век п. н. е.). Теокрит се у шестој и једанаестој идили бави Полифемом, док је иста личност надахнуће Калимаха у неком епиграму из дванаесте књиге Палатинске антологије.

На тему Полифема и Галатеје односе се сачувани фрагменти хеленистичког пе-сништва. Ермисианакс, Вион и Мосхос оживљавају сцену сентименталног Киклопа који поред мора пева о јединственим врлинама и неупоредивој лепоти своје драге.

1.1. Хомер

У песми IX, у стиховима 105–135 Хомер нам опширним описом пружа драгоцене информације о друштвеним и политичким параметрима друштва Киклопа¹:

а) у пећинама живе изоловани, без икаквих институција својственим људским и културним срединама. Не поштују традиционални закон о гостопримству у грчком свету, у чему се огледа недостатак побожности, иако

¹ “We sailed hence, always in much distress, till we came to the land of the lawless and inhuman Cyclopes. Now the Cyclopes neither plant nor plough, but trust in providence, and live on such wheat, barley, and grapes as grow wild without any kind of tillage, and their wild grapes yield them wine as the sun and the rain may grow them. They have no laws nor assemblies of the people, but live in caves on the tops of high mountains; each is lord and master in his family, and they take no account of their neighbors.

“Now off their harbor there lies a wooded and fertile island not quite close to the land of the Cyclopes, but still not far. It is overrun with wild goats, that breed there in great numbers and are never disturbed by foot of man; for sportsmen - who as a rule will suffer so much hardship in forest or among mountain precipices - do not go there, nor yet again is it ever ploughed or fed down, but it lies a wilderness untilled and unsown from year to year, and has no living thing upon it but only goats. For the Cyclopes have no ships, nor yet shipwrights who could make ships for them; they cannot therefore go from city to city, or sail over the sea to one another’s country as people who have ships can do; if they had had these they would have colonized the island, for it is a very good one, and would yield everything in due season. There are meadows that in some places come right down to the sea shore, well watered and full of luscious grass; grapes would do there excellently; there is level land for ploughing, and it would always yield heavily at harvest time [hōra], for the soil is deep. There is a good harbor where no cables are wanted, nor yet anchors, nor need a ship be moored, but all one has to do is to beach one’s vessel and stay there till the wind becomes fair for putting out to sea again. At the head of the harbor there is a spring of clear water coming out of a cave, and there are poplars growing all round it.

“Here we entered, but so dark was the night that some god must have brought us in, for there was nothing whatever to be seen. A thick mist hung all round our ships; the moon was hidden behind a mass of clouds so that no one could have seen the island if he had looked for it, nor were there any breakers to tell us we were close in shore before we found ourselves upon the land itself; when, however, we had beached the ships, we took down the sails, went ashore and camped upon the beach till daybreak. (www.perseus.tufts.edu/hopper,21-01-2013)

се верује да воде порекло од Посејдона или Урана. Одликује их одсуство суштинске политичке и друштвене организације, будући да се не састају нити расправљају о заједничким темама, као и елементарни морални закони. Код њих не постоје занатлије за конструисање бродова који би им омогућили комуникацију и интеракцију са другим местима;

б) представљају се као једнооки џинови, надљудска бића, људоджери који припадају категорији људске врсте с обзиром на то да говоре и мисле (наивни су, зато их Одисеј лако обмањује), баве се сточарством, знају да користе ватру, хране се воћем и поврћем које само расте, иако се не баве земљорадњом упркос плодној земљи.

На тај начин Киклопи и Полифем који је њихов заступник у *Одисеји* асоцирају на примитивна бића, а не на права чудовишта.

1.2. Еурипид

У јединој потпуно спасеној сатирској драми *Киклон*² (410–405. г. п. н. е.) главна је тематска осовина Полифем који малтретира своје слуге – сатире чије се везивање за Полифема оправдава утицајем хомерске химне Дионису.³

Киклоп се представља као *άνόσιος* (неосвештан: стих 26), *δυσσεβής* (безбожан: стих 30), *δεσπότης* (тиранин: стих 34). Глаголски облици *λατρεύομεν* (послужујемо: стих 24), *θητεύω* (бити слуга: стих 78) указују на његову аутархичну власт, док изрази *ἄξενον στέγην* (негостољубив кров: стих 91) и *γνάθον τήν άνδροβρώτα* (чељуст која ждера људе: стих 93) означавају негостољубиво понашање и прождрљивост који се манифестују у случају Одисеја и његових другова (стихови 356–360).

Еурипид имитира Хомера и јасно истиче божје порекло Полифема и његову над-моћ у односу на богове. Према томе он је натчовек са подљудским обележјима.⁴ Не признаје божју моћ (стихови 320–322). Законе сматра бесмисленим људским измишљотинама (стихови 338–339).⁵ Живи ради сопственог уживања и жртвује само кад хоће да задовољи своју потребу за храном (стихови 334–335). Чак и кад се предаје певању *ἄδει ἄμουσα* (пева неукусно: стих 426), његов поступак је последица пијанства, а не осетљиво одражавање сопственог унутрашњег света. Због каталитичког утицаја вина.⁶ Полифем подноси судбину претходно одређену од пророка Тилемоса, тако да тај став не узрокује милосрђе, већ веселост. Ипак, иако је у Хомеровом епу ослепљивање џина непоходни услов и начин за ослобођење хероја и

² Према издању Murray, G. (1902). *Euripidis Fabulae*. Oxford.

³ Arrowsmith, 1989: 181.

⁴ Seaford, 1984: 58.

⁵ Сифорд (Seaford) говори о пародији интелектуалних достигнућа која су везана за законе и десила су се у Еурипидово доба.

⁶ О утицају вина и односу са гозбом и љубави: Giangrande, G. (1967). *Sympotic Literature and Epigram*, *Entretiens* 14.

његових другова, у Еурипидовој драми представља се као поступак освете⁷ (Χοιρμουζιάδης 1986: 43–77).

Вероватно Еурипид покушава да се обруши на традиционалне и очигледне вредности у еповима и трагедијама, као што су вера у бога и функционални допринос закона добро организованог друштва. Сумња коју је трагичар увео у драму, док је учење софиста на врхунцу, налази свој израз кроз жестоки судар између примитивног начина живота који Полифем представља и културног друштва који заступају сатири, Одисеј и његови другови.⁸

Хомеровог Одисеја одликује изузетна оштроумност која се огледа у плану ослепљивања Киклопа, у његовој успешној примени, али и у преварицина са именом „*Οὔτις*“ (нико: стих 549). Међутим, озбиљност са којом суочава Киклопа покушавајући да обезбеди његову попустљивост према јунацима Тројанског рата има смешан резултат⁹, као и Силенов захтев да добије злато као наплату за услуге према странцима.

1.3. Теокрит: Идила VI – Идила X

У шестој и једанаестој Теокритовој идили¹⁰ Полифем је представљен у потпуно новом светлу, непознатом у Хомеровом и Еурипидовом делу. Киклоп је предат љубавној страсти према нимфи Галатеји.¹¹

Некада је био одвратни и осамљени, али је сада Киклоп много заљубљен у неку морску нимфу. Интеграција еротског у авантуру Полифема није изворно Теокритова, јер оригиналност концепције припада Филоксеносу, песнику 4. века п. н. е., који је саставио драму са називом „Киклоп“ или „Галатеја“.¹²

У једанаестој идили Полифем је неки заљубљени младић са посебном телесном грађом. Каталитички утицај љубави има видљиве трагове, пошто се Полифем свакодневно топи (*κατατήκται*: стих 14), мршави (*λεπτύνει*: стих 69) и тугује (*ἀνιάται*: стих 71) због неостварљиве страсти. Његова младалачка љубав је јака и страствена, тако да се јасно описује медицинским терминима

⁷ У Еурипидовом делу Одисеј и његови другови нису заглављени у некој херметички затвореној пећини, с огромном стеном. Одисејев је план је лукав и заснива се на чињеници да Еурипидови Киклопи по први пут пробају вино. Улогу оваца замењују сатири са погрешним упутима које дају ослепљеном Полифему.

⁸ Ароусмит (Arrowsmith, 1989: 179–186) тврди да главну идеју сатирске драме сачињава освета културног против варварина. Верује да се у лику Полифема, али и Одисеја огледа корупција коју је Пелопонески рат донео крајем 5. века п. н. е. Паралелно с тим, Сифорд (Seaford, 1984: 55) истиче да Киклоп подсећа гледаоце на тужне догађаје сицилијског пораза (415–413 г. п. н. е.).

⁹ Easterling, P.E.-Knox, B.M.W. (1990). *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, Μετάφραση Ν. Κονομής, Χρ. Γρι-μλάς, Μ. Κονομής. Αθήνα: Παπαδήμας.

¹⁰ Издање Gow, A.S.F. (1950). *Theocritus*, Cambridge: Cambridge University Press.

¹¹ Љубав Полифема према Галатеји поређује се са Ахилејевом љубави према Диједамији у другој идили Бијона *Μυρσον* и *Λικιδας*, као што и са љубави буколског песника Мосхоса према Галатеји у трећој идили Бијонов *Надгробни говор*.

¹² Према одломку 819 (Campbell) Филоксенос је био писац дитирамба и трагичар.

као болест: он се топио певајући од сванућа са болом о Галатеји на обали (ὁ δὲ τῆ Γαλατεία αἰείδων αὐτόθ' ἐπ' αἰόνοσ κατατάκετο φουκιοέσσας ἐξ αὐοῦσ: стихови 13–14), имајући страшну рану на срцу, стрела велике Венере му је погодила јетру (ἔχθιστον ἔχων ὑποκάριον ἔλκος, Κύπριδος ἐκ μεγάλασ τό οἱ ἦπατι πᾶξε βέλεμνον: стихови 15–16). Поред тога Полифем не врши своје пастирске дужности, али осматрајући море пева о својој љуби¹³ (Farr, 1990: 480–481).

Прималац једанаесте идиле у облику писма је лекар Никија, Теокритов пријатељ, који је вероватно имао емотивни доживљај сразмеран Полифемом, као што указује саветујући тон првих 18 стихова. Тако, док је на уснама заљубљеног младића песма сасвим природна манифестација, код Теокрита стиче особину религиозног поступка.

Песма и певање, драгоцени поклони Муза сматрају се лековима, који успевају да ублаже љубавну страст (стихови 1–4) и помоћу којих Полифем налази олакшање за своје љубавне ране (стихови 80–81).¹⁴

Дакле у једанаестој идили Полифем је осетљив, даремљив, романтичан, готово је детиње наиван¹⁵ и незрео, што се делимично правда младошћу. У својој песми се жали јер га Галатеја избегава, док касније признаје да је његова чудна спољашња појава удаљава.¹⁶ Верује да се његова ружноћа може неутралисати обиљем материјалних добара којима располаже и које је спреман да јој пружи. Пошто већ он нема крљушти¹⁷, могао би да научи да плива, само да је сретне и да јој поклони пољупце и лепо цвеће.¹⁸

Напротив у шестој идили Полифемова осећања су нешто умеренија. Овде је Галатеја врло заљубљена у Полифема, покушава да придобије његову пажњу са мора гађајући каменицама пса који надзире стадо. Полифем се прави индиферентан, бездушан (δύσερωσ: стих 7). У суштини намерно се понаша тако, јер хоће да му Галатеја обећа да ће са њим живети на острву. Иако се наизглед чини да је савладао своју страст, у ствари је заробљеник својих илузија: његов одраз на мирном језеру га тера да толико поверује у своју спољашњу лепоту да пљуне у руке (πτύσει ἑόν κόλπον: стих 39) како би

¹³ Полифем пева две песме, као што се види од стихова 13–14 и 15–16.

¹⁴ О лековитој функцији музике: Meillier, C. (1982). "La fonction Therapeutique de la musique et de la poesie dans le recueil des Bucoliques de Theocrite", BAGB, 164–186.

¹⁵ Појмови *innocentia* (невиност) и *otium* (слободно време) сачињавају основне карактеристике буколске поезије: Rosenmeyer, T.G. (1969). *The Green Cabinet*. Los Angeles: Berkeley.

¹⁶ И код Филоксеноса детаљ спољашње појаве је нарочито наглашен. Када Киклоп хвали Галатејину лепоту, ништа не наводи о њеним очима с обзиром на своју посебност: ὦ καλλιπρόσωπε, χρυσοβόστρυχε [Γαλάτεια] χαριτόφωνε, θάλος Ἐρώτων» (Галатеја са лепим лицем, златном косом, мелодичним гласом, младица Ероса: Campbell фр. 821).

¹⁷ Рист истиче да Галатеја привлачи Полифема због морског порекла његове мајке, Тоосе (Rist, 1978: 102–103).

¹⁸ Ови су стихови пуни романтизма: Lincoln, E. T. (1969). *Pastoral and Romance: Modern Essays in criticism*. New Jersey: Prentice-Hall i Lindenberger, H. (1972). *The Idyllic Moment on Pastoral and Romanticism Illinois: College English*, 34.

се сачувао од урока, док је поређење белине његових зуба са чувеним парским мрамором веома смешно.

Код Теокрита Полифем губи традиционалну фигуру епа, претвара се у неко скро-мно биће које упркос монструозном изгледу, има људска осећања, страсти, мане.¹⁹ Ова супротност у имитирању представља главни технички део буколске поезије²⁰, која се инспирише традиционалним темама, али их обрађује на супротан начин.²¹

1.4. Калимах : Епиграм 3 G – P²²

Полифем је проналазач лека против свих болести. Терапији се додаје неко лековито средство које Калимах предлаже: ради се о глади која обуставља педофилску љубав и дејствује као помоћни начин преко поетске уметности.

Калимах се обраћа пријатељском лицу, које је вероватно лекар и даје своје савете за љубавне проблеме.²³ Дорски дијалекат и употреба медицинских термина подсећа на Теокрита. Међутим већ у првом стиху Калимах коментарише Полифемов проналазак, признаје особину поезије да функционише „као лек који лечи све“ (πανακὲς πάντων φάρμακον: стих 4) и поред тога предлаже неки једнако ефикасан ремедиум аморис, то јест глад.

Сам песник уз глагол *δοκέω* (чинити се: стих 5) изражава своје лично мишљење о ефикасности лека – поезије. Када неко комбинује песнички талент са глади, може да суочи Ероса са осећањем надмоћи и упорности. Такве особине има колико Калимах колико и прималац епиграма, Филип.

2. Римско доба

2.1. Вергилије

Вергилије у *Еклогама* често наводи Теокритову причу пара. Друга Еклога чија је тема љубавна песма Коридона према младом Алексису, има као узорак једанаесту Теокритову идилу и усваја многе Полифемове аргументе и технике убеђивања.

Бројни мотиви идиле представљају се без карикатуралних података у Еклози. Вергилијева намера је да покаже љубавно наговарање Коридона.

¹⁹ Полифем се карактерише као „заљубљен зао“, без икаквог херојског достојанства (Zanker, G. 1987. *Realism in Alexandrian poetry: A Literature and its Audience*, London: Croom Helm, 170–171).

²⁰ Halperin, 1983: 249–250.

²¹ Исто: 237.

²² Према издању Gow, A. S. F. -Page, D. L. (1965). *The Greek Anthology. Hellenistic Epigrams*. Cambridge: Cambridge University Press.

²³ Ова историјска личност наводи се заједно са Ктесифоновим сином на папирусу-писму према Зенону (240 г. п. н. е.). Тако одређује *terminus ante quem* non за састављање епиграма (Παυωνάρη, Φ. 1997. *Καλλιμάχου Επ-γράμματα*. Αθήνα: Καρδαμίτσα).

Према томе његово удаљење од морала идила се управљује према елегичкој страсти.²⁴

У седмој Еклози Коридон се обраћа свом супарнику поређењима са којим је Теокритов Киклоп почео своју песму и на тај начин уводи буколску утакмицу у перфектнијем облику.

У осмој Еклози Дамон, као Полифем код Теокрита сећа се првог романтичког са- станка са својом драгом и еротских мука.

На крају у деветој Еклози Мерис наводи неки одломак од Меналке који је сасвим део Полифемове песме (9.39–9.43). Стихови упућују на заљубљеног Теокритовог Ки- клопа (Идила 11.1–6) који привлачи Галатеју у своју пећину. Вергилије представља ре- чи у наводницима као једноставни буколски глас који Мерис карактерише као опште- познат (*neque est ignobile carmen*), и који не само што припада Меналки, већ одражава Теокрита.²⁵

2.2. Овидије

У тринаестој књизи *Метаморфоза* Овидије представља љубавне тро- углове који су се десили у неодређено митско доба пре тројанског рата. Није сматрао лаким прела- зак из фантастичног и невременског света грчких ми- това у историјску средину Рима и Италије. Зато је увео митове Сциле и Га- латеје у део своје песме који је посвећен Енеји: Глауко је заљубљен у Сцилу, а Кирка у њега; Галатеја воли Акида, а њу Полифем. Кир- ка га је обасипала слатким речима, али Глаук ју је одбијао. Кирка се страховито наљу- тила, али не на Глаука него на Скилу. Припремила је моћни отров и претворила Сцилу у страшно чудовиште. Полифем на ужасни начин убија Акида. Галатеја је ње- гову крв претворила у истоимену реку на Сицилији. Тако се комбинују слич- ни, али супротни догађаји: један мушки и један женски објекат дупле страсти, једна течна и земаљска судбина (Сцила се претвара, док плива; Акида сруши огромна стена); један већ пре- творен љубавник, тј. Глауко чија љубав изазива претварање своје драге. Прву у при- повест Овидије уводи Сцилу која слуша Галатејине авантуре.²⁶ Сцила може да обори предлоге својих љубавника без икакве казне, док Галатеја не може да избегне Полифе- мову љубав без бола: губи свог омиљеног младића због Киклопове зависти.

Пошто мит се Киклопа и Галатеје сматра укрштавањем (*kreuzung der gattungen, Kroll*) главних поетских традиција – буколске поезије, еротске еле- гије и херојског епа – епизода третира читаоца са различитим резултантама, чак и са контрастивним стилским мотивима. Стилску разноврсност те епизо- де Овидије манифестује на три начина:

а) спретно комбинује *loci communes* од три различите врсте: Полифем држи штап (стих 782: *cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum*), свира фру-

²⁴ Παπαγγελης, 1995: 44.

²⁵ Исто: 214.

²⁶ Hopkins, 2000: 34–35.

лу (стих 784: *sumptaque harudinibus compacta est fistula centum*), пева пасториа сибила (стих 785: *senserunt toti pastoria sibila montes*), води стоку на пашу (стихови 821–830: *hoc pecus omne meum est ; multae quoque uallibus errant, multas silva tegit,multae stabulantur in antris.nec,si forte roges,possim tibi dicere quot sint; pauperis est numerare pecus ! de laudibus harum nil mihi credideris; praesens potes ipse videre ut uix circueant distentum crucibus uber.sunt,fetura minor,tepidis in ouilibus agni,sunt quoque,par aetas,aliis in ovilibus haedi.lac mihi semper adest niueum; pars inde bibenda servatur, partem liquefacta coagula durant*)), док се Акид и Галатеја налазе у пећини и слушају Киклопову песму²⁷, слично као буколске фигуре. Истовремено Полифем пламти од љубави (стих 763: *oblitus pecorum antrorumque suorum*, стихови 867–869: *uror enim, aesusque exaestuat acrius ignis,cumque suis videor translatum viribus Aetnen pectore ferre meo-nec tu, Galatea,moveris*), жали се на свој изглед (стихови 764–767: *iamque tibi formae,iamque est tibi cura placendi,iam rigidos pectis rastris,Polypheme,capillos,iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam et spectare feros in aqua et conponere vultus*), заборавља своје свакодневне навике и обавезе (стихови 767–769: *et spectare feros in aqua et conponere vultus.caedis amor feritasque sitisque inmensa cruoris cessant, et tutae veniuntque abeuntque carinae*) и завиди успеху супарника (стихови 856–861: *supplicis exaudi! tibi enim succumbimus uni,quique lovem et caelum sperno et penetrabile fulmen,Nerei, te vereor, tua fulmine saevior ira est.atque ego contemptus essem patientior huius,si fugeres omnes; sed cur Cyclope repulso Acin amas praefersque meis complexibus Acin?*) као типичан елегички љубавник. На крају величина и сила (стихови 842–844: *adspice, sim quantus: non est hoc corpore maiorluppiter in caelo, nam vos narrare soletis nescio quem regnare lovem; coma plurima torvos*, стихови 863-864: *quod nollem,Galatea, tibi; modo copia detur:sentiet esse mihi tanto pro corpore vires!*, стихови 882-884 : *insequitur Cyclops partemque e monte revulsam mittit, et extremus quamvis pervenit ad illum angulus e saxo, totum tamen obruit Acin*), примитивни изглед (стихови 765-767: *iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,iam libet hirsutam tibi falce recidere barbamet spectare feros in aqua et conponere vultus*, стихови 844–847: *luppiter in caelo, nam vos narrare soletisnescio quem regnare lovem; coma plurima torvos prominet in vultus, umerosque, ut lucus, obumbrat*;) и крволочна суровост (стихови 759–761: *est, Venus alma, tui! nempe ille inmitis et ipsis horrendus silvis et visus ab hospite nullo inpune et magni cum dis contemptor Olympi*, стихови 768–769: *caedis amor feritasque sitisque inmensa cruoris cessant, et tutae veniuntque abeuntque carinae*, стихови 865–866: *viscera viva traham divulsaque membra per agros perque tuas spargam (sic se tibi misceat!) undas*) сврставају га у епске фигуре. Комбинација тих друкчијих стилских података у истој епизоди је прва и видљивија индикација њене интертекстуалне природе.²⁸

б) у целој епизоди алудира књижевну прошлост описујући одређене моделе који заступају основне врсте. Тако буколска сцена и структура Поли-

²⁷ Солодов посматрајући овидијске епизоде истиче да је Полифемова песма импресивна ради буколског квали- тета (Solodow, 1988: 22).

²⁸ Farrell, 1992: 240–241.

фемове серенаде упућују на једанаесту Теокритову Идилу. С друге стране Киклопово изненадно интересовање за спољашњи изглед алудира на савете које сам песник даје у *Ars Amatoria*. Паралелно, начин на који Полифем убија Акида није чисто епско понашање, али позива Полифемов покушај да освети „Никог/Одисеја“. У сваком од тих случајева Овидије не употребљава у потпуности буколску, елегијску или епску традицију, већ неке изразе ових традиција са вишезначностима.²⁹

ц) трећом заједничком тачком морамо сматрати интерактивну везу између Овидијеве епизоде и њеног главног узорка, шесте и једанаесте Теокритове Идиле. Осим очигледног односа у структури и позајмљеним мотивима, Овидијева епизода искоришћава стилско пренемагање свог узорка. Исто-времено развија стилски карактер веома друкчији од оног у Идилама и разлика се испољава у Овидијевом преформулисању Теокритове приповести.³⁰

3. Закључак

Компаративно испитивање улоге и функције Полифема у текстовима грчких и римских песника који су живели после Хомера нам дозвољава да констатујемо да друштвено-политички и историјски догађаји неоспорно утичу и формирају интелектуалну производњу сваког доба.

Према томе песништво престаје да има искључиво религиозни карактер или да изражава ратне тријумфе, већ представља пријатну интелектуалну делатност. Кроз ретке верзије митова, протагонисти постају до тада маргинализована лица у књижевности, док се чувени хероји неупоредиве храбрости претварају у приступачне, свакодневне људе са страстима и манама.

Постепено песништво губи на дидактичности: озбиљан стил се замењује весели тон и разиграно расположења. Комбинује се духовит хумор³¹ и грациозна наивност у одличној равнотежи са префињеним изразом и савршенством форме. Иако се на први поглед показује као нешто привлачно, али једноставно, у суштини је веома сугестивно и од прималаца захтева високи степен познавања књижевности.

Пресудна специфичност песништва тих периода лежи у намерном избору секундарних карактера који, мада се појављују као главни хероји, ускоро доживљавају негирање сопственог постојања. Тај преокрет се одвија на два начина: преко интегрисања у ретки мит и средину са митским декором, али и помоћу вербалног улагања мита које се састоји од различитих дијалекатских

²⁹ Farrell, 1992: 241.

³⁰ Исто: 241.

³¹ Према Цицерону (*De oratore* 2.218 f.) разликују се две врсте хумора: *diracitas* (то су површинске врсте вербалног духовитог хумора укључујући контрасте, концепције, парадоксе, понављања и метафоре) и *perpetua festivitas* (ради се о добром осећају за хумор који се примећује у материјалима, монолозима и парентезама).

οβλικα ι παρалалноγ, ιστωρμεноγ ποστοјања архаизама ι νεολογизама. Овоμ ποкушају доприноси артистичко обрађивање стиха које циља на савршенство форме ι указује на тенденцију пренемагања интелектуалноγ света.

На крају је преврат традиционалних еπских тактика израз неке врсте књижевне критике која не одобрава вечито певање, али преферира префињену поезију са изузетно обрађеноμ формом.

Литература

- Arrowsmith, W. (1989). *Introduction to Cyclops*. Satyrspiel, Darmstadt, 176–186.
- Campbell, D. (1982). *Greek Lyric Poetry: A Selection of Early Greek Lyric, Elegiac and Iambic Poetry*. Bristol: Bristol Classical Press.
- Easterling, P. and Knox, B. M. W. 1990. *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογο- τεχνίας*. Ελληνική μετάφραση Ν.Κονομής, Χρ. Γριμπάς, Μ. Κονομής. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Farr, J. (1990). *Theocritus: Idyll 11*. Hermes 119, 477–484.
- Farrell, J. (1992). *Dialogue of genre in Ovid's "lovesong of Polyphemus"* (Metamorphoses 13.719–897). AJP 113: 235–268.
- Giangrande, G. (1967). *Sympotic literature and Epigram*. Entretiens 14, 93–172.
- Gow, A. S. F. (1950). *Theocritus*, vol. 1–2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Page, D. L. (1965). *The Greek Anthology. Hellenistic Epigrams*, vol. 1–2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Halperin, D. (1983). *Before Pastoral. Theocritus and the Ancient Tradition of Bucolic Poetry*. Yale: University Press - London: New Haven.
- Hopkinson, N. (2000). *Ovid Metamorphoses, Book XIII*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meillier, C. (1982). *La fonction therapeutique de la musique et de la poesie dans le recueil des Bucoliques de Theocrite*. BAGB, 164–186.
- Murray, G. (1902). *Euripidis Fabulae*. Oxford: Oxford University Press.
- Παγωνάρη – Αντωνίου, Φ. (1997). *Καλλιμάχου Επιγράμματα*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Παπαγγελής, Θ. (1995). *Από τη βουκολική ευτοπία στην πολιτική ουτοπία. Μια μελέτη των Εκλογών του Βιργιλίου*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Rist, A. (1978). *The poems of Theocritus*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Rosenmeyer, T. (1969). *The Green Cabinet*. Los Angeles: Berkeley.
- Seaford, R. (1988). *Euripides Cyclops*. Oxford: Oxford Clarendon Press.
- Solodow, J. (1988). *The world of Ovid's Metamorphoses*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Χουρμουζιάδης, Ν. (1986). *Ευριπίδης Σατυρικός*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.

Panajiotis Asimopoulos

POLIFEM IN GREEK AND LATIN POEMS

Summary: This paper is devoted to an intertextual approach to the personality of the Cyclops Polyphemus through poetic works of ancient Greek and Latin authors. Since the comparative method constitutes a reliable condition for every cognitive process, at least so far as the human thought is able to comply with the new knowledge to the existing notions and terms, the distinct physiognomy of poetic inspiration is clarified, but also the structural similarities and fundamental differences related to this famous mythical person are illustrated. Having as a reference point the Homeric "Odyssey" and the attributed to Polyphemus cruelty and inhumanity, we experience the gradual alleviation of the negative features of his character and unexpectedly witness an emotionally wounded, romantic, even gentle and helpless creature. In this way is held an impressive bridging between religion axioms and sociopolitical parameters that are effectively and creatively embodied in poetic works.

Key words: Polyfem, Homer, Euripides, Theocritus, Callimachus, Vergil, Ovid